

ΜΕΡΟΣ Ε΄

Λαρίσης καί Λαρισαίων ζωή καί μνημές

* * *

ΝΕΛΛΑ ΓΚΟΛΑΝΤΑ
ΕΙΚΑΣΤΙΚΟΣ

«ΒΙΩΝΩ ΤΟ ΘΑΥΜΑ ΤΗΣ ΖΩΗΣ ΣΕ ΑΝΘΡΩΠΙΝΗ ΚΛΙΜΑΚΑ»

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΣΤΟΝ ΓΙΩΡΓΟ ΤΡΑΝΤΑ

Η Νέλλα (Πηνελόπη-Ελένη) Γκόλαντα είναι από τους ελάχιστους γλύπτριες πολεοδομικού τοπίου, που έχει τόσες βραβεύσεις και αναφορές στην διεθνή βιβλιογραφία από τους έρευνητές αυτής της μορφής εικαστικής έκφρασης. Κατάγεται από τα Άμπελάκια, κόρη του παθολόγου Γιώργου Γκόλαντα, γεννήθηκε λόγω του πολέμου στην Αθήνα, μεγάλωσε στην Λάρισα για να επιστρέψει στην πρωτεύουσα, όπου ζει μέχρι σήμερα. Λείπει χρόνια από τον τόπο καταγωγής της, αλλά τον κουβαλάει με κάθε τρόπο μέσα της. Σπούδασε στην Ανώτατη Σχολή Καλών Τεχνών Αθηνών χαρακτική, ψηφιδωτό και τέχνη του βιβλίου. Από νωρίς το ενδιαφέρον της στράφηκε στην αναμόρφωση του αστικού περιβάλλοντος μέσω της τέχνης. Την πρό(σ)καλεί «τό όλον», αλλά εστιάζει και στην λεπτομέρεια. Τα «Κατοικημένα Γλυπτά Τοπία» της διακρίνονται για τον συνολικό σχεδιασμό και την όλιστική προσέγγισή τους, τους υπαινιγμούς και τους συμβολισμούς. Νοιώθει τυχερή που μεγάλωσε σε ένα υπαίθριο μουσείο, όπως αποκαλεί την Ελλάδα. Λατρεύει το ελληνικό φως, «τό ανοιχτό, τό δημοκρατικό». Ο «Γλυπτός Ποταμός» της Λάρισας είναι από τα έργα που την παίδεψαν πιο πολύ, αλλά και που τό αγάπησε περισσότερο. Κατά την συνομιλία μας διαπίστωσα γι' ακόμη μία φορά ότι πρόκειται για μία καλλιτέχνη με δημιουργικό πάθος, μία αιώνια εφηβη που εξακολουθεί να κάνει σχέδια για την Αχιλλίου Πόλη.

Κα Γκόλαντα ξεκινήσατε ως χαράκτρια. Τί σās έκανε από την χαρακτική και τό ψηφιδωτό να προχωρήσετε στην... χάραξη τόπων και τοπίων;

Σπούδασα τήν χαρακτηριστική στή Σχολή Καλών Τεχνών. Είχα τήν τύχη νά έχω έναν σπουδαίο δάσκαλο, τόν χαρακτή Κώστα Γραμματόπουλο. Διακρίθηκα εντός καί εκτός σχολής γιά τά χαρακτηριστικά μου. Είχα καί τήν υποστήριξη καί αποδοχή τοῦ συζύγου σ' αὐτό. Μοῦ ἔλεγε: Νέλλα νά γυρίζω σπίτι καί νά μυρίζω μελάι. Κι ἄς μίν μυρίζω φαγητό! Σέ ἀπόλυτο λοιπόν περιβάλλον ἡσυχίας δημιούργησα 17 χαρακτηριστικά ἔργα μέ θεματική ἐνότητα τόν «Ἑλληνικό Χῶρο». Τότε διαπίστωσα πόσο πολύ μέ ἐνδιέφερε ἡ ἐνότητα τόπος, χῶρος, κτίσματα. Ἰδιαίτερα τά κτίσματα, πῶς παραλαμβάνουν τό φῶς, πῶς τό «κατεβάζουν» στόν χῶρο καί ὁ ἄνθρωπος πῶς τό ἀντιλαμβάνεται ὅλο αὐτό. Ὁ Γιώργος Σεφέρης, πού εἶχε ἐπισκεφτεῖ τήν ἔκθεσή μου εἶπε «κάποιος ἔπρεπε νά δεῖ τόν οὐρανό ἀνάμεσα ἀπό τίς κολῶνες». Τά ἔργα αὐτά ἦταν πολύ πετυχημένα. Μέ ὑποδέχθηκαν οἱ κριτικοί μέ πολύ θετικές κριτικές. Πῆρα δέ καί τό δεύτερο βραβεῖο στήν Μεσογειακή Biennale στήν Ἀλεξάνδρεια. Αὐτά ὅλα ἔγιναν τό 1970. Ἀπό τότε καί μετά τά ἐργαλεῖα τῆς χάραξης εἶναι ἀφημένα στή θέση τους. Δέν τά ἔχω ξαναγγίξει ἀπό τότε!

Ὁ λόγος;

Μέ ἐνδιέφεραν πολύ οἱ ἀπίστευτες δομικές ἱκανότητες τοῦ τσιμέντου. Θέλιπα νά ἀναιδεῖται πάρα πολύ ἡ τρίτη διάσταση τήν ὁποία μελετοῦσα ἦδη ἀπό τά χαρακτηριστικά. Θέλιπα πλέον νά μπῶ στόν χῶρο. Δέν ἤθελα αὐτή ἡ προσέγγιση νά εἶναι ἀπομακρυσμένη, ἀλλά ἤθελα τά ἔργα νά μποῦν σέ πραγματικό διάλογο μέ τό φῶς, τήν ἐνάργεια, τήν ἀνθρώπινη κλίμακα, τοῦ τοπίου, τελικά μέσα στήν ζωή.

Δυό ἀγαπημένες φράσεις σας πού χαρακτηρίζουν τίς παρεμβάσεις σας ἀπό τό 1970 μέχρι σήμερα εἶναι «ἡ ἄρση τοῦ ἀδιάφορου» καί «ὁ ἐξανθρωπισμός τοῦ δημόσιου χώρου». Θέλετε νά μᾶς τίς ἐξηγήσετε, ἀφοῦ εἶναι ἡ φιλοσοφία τοῦ ἔργου σας;

Ἡ ὀλιστική διαδικασία σχεδιασμοῦ τῶν παρεμβάσεων ἀστικού τοπίου γιά τήν ἀνάπτυξη τῶν ἐργαλείων πού χρειάζονται γιά τό Δημοκρίτειο «Εὐεστῶ»: εὐεξία, συναίσθηση, εὐχαρίστηση τῆς ζωῆς.

Ὅταν σχεδιάζω ἕναν δημόσιο χῶρο, ἡ βαθιά καί ἐνστικτώδης ἐπιθυμία μου εἶναι νά ἀναδυθεῖ ἀπό αὐτόν τό νέο χῶρο τό συναίσθημα πού εἶχα νιώσει ἐγώ μέσα μου ὅταν βρισκόμουν σέ ἀρχιτεκτονικούς καί δομημένους χώρους. Χῶροι πού ἀντανάκλουν τό τοπίο καί τήν ἀγάπη στήν λεπτομέρεια, χῶροι στοῦς

Η Νέλλα Γκόλαντα μπροστά από τό δεύτερο μέρος τοῦ "Γλυπτοῦ Ποταμοῦ" στήν Πλατεία Μ. Σάπκα (Κεντρική).

ὁποίους περπάτησα ὅταν ἦμουν παιδί. Πιστεύω ὅτι τά πιά οὐσιαστικά γεγονότα πού σφράγισαν τή ζωή μου εἶναι ὅτι ὡς παιδί ἔπαιζα, ἔτρεχα, κοιτοῦσα τόν οὐρανό, τά κοντινά βουνά, τόν ὀρίζοντα τῆς θάλασσας, τήν ὀμορφιά τῆς ἑλληνικῆς βλάστησης καθώς καί τόν σχηματισμό τῶν βράχων μέσω ἑνός δομικοῦ καθρέφτη, ὅπως οἱ κάτοικοι αὐτοῦ τοῦ τόπου ἀπό τά ἀρχαία χρόνια μέχρι καί πρῖν ἀπό μερικά χρόνια. Γιά χιλιάδες χρόνια, ἀπό τούς κλασικούς ναούς μέχρι τά πιά ταπεινά κτίρια, οἱ κάτοικοι ἐνιωθάν πάντα τή χαρά νά βιώνουν τό θαῦμα τῆς ζωῆς σέ ἀνθρώπινη κλίμακα. Θά μπορούσα νά πῶ ὅτι ὡς παιδί ἔζησα σέ ἕνα ὑπαίθριο μουσεῖο: τήν Ἑλλάδα.

Ἀπό τό 1970 ἡ δουλειά μου βασίστηκε στίς ποιότητες τοῦ ἑλληνικοῦ τοπίου μέσα ἀπό παρεμβάσεις ὀλιστικῆς σχεδίασης – Total Art. Πιστεύω ὅτι, ζώντας μέσα σέ ἔργα τέχνης, ἐκμεταλλεῖσθε τήν εὐκαιρία νά γίνουμε μέλη τῆς ἀστικῆς ζωῆς.

Ὁ σχεδιασμός ἑνός νέου τοπίου Total Art περιλαμβάνει τήν ἐμπειρία τοῦ ἐπισκέπτη. Ἕνα τοπίο δέν εἶναι ἀπομονωμένο, ἀνήκει σέ ὄλο τόν κόσμο. Δέν φυλάσσεται πλέον σέ μουσεῖα οὔτε εἶναι ἰδιοκτησία ἑνός μόνο ἀτόμου. Ἡ τέχνη ὀλοκληρώνεται στήν κρίση τῆς σύγχρονης ζωῆς, σέ μιά λεπτή ἀγκαλιά πού ἐμπνέει τούς ἀνθρώπους νά συμμετέχουν στίς ἀξίες τοῦ φυσικοῦ καί ἱστορικοῦ περιβάλλοντος, χωρίς νά συνειδητοποιοῦν ὅτι ζοῦν καί ἀναπνέουν τέχνη.

Εἴστε ἐρωτευμένη σίγουρα μέ καθετί πού εἶναι αὐθεντικά ἑλληνικό. Τί ἄλλο σᾶς προ(σ)καλεῖ;

“Ὅλες οἱ ἐκφάνσεις τῶν ἀνθρώπων πού ζοῦν σ’ αὐτόν τόν τόπο. Ὅχι, ἐπειδή εἶναι Ἑλληνες, ἀλλά ἐπειδή ζοῦν σ’ αὐτόν τόν τόπο. Μετέχουν στό φῶς, τό ἀνοιχτό, τό δημοκρατικό. Ἡ ὄρχηση στήν ἀρχαία Ἑλλάδα, τά παραδοσιακά ρούχα, τό ἐκκλησάκι, τά πάντα ἐπικοινωνοῦν μέ αὐτόν τόν τόπο. Ὅλα αὐτά μέ ἐνδιαφέρουν πολύ. Μέ τήν εὐκαιρία, θά μοῦ ἐπιτρέψετε νά ἀποτίσω ἕναν φόρο τιμῆς στόν Χρῆστο Κλέτσα. Πρόκειται γιά ἕναν γυμναστή πού εἶχε ἔρθει νά διδάξει στό σχολεῖο μας. Ἄν καί νέος, εἶχε μαθητεύσει στήν Δώρα Στράτου καί ἔγινε βαθύς γνώστης τῆς παραδοσιακῆς ὄρχησης. Ἐμένα καί μερικούς ἄλλους Λαρισαίους, πού ἀνίκαμε στό τιμῆμα τῶν χορῶν, ὅπως ὁ Γ. Ζιάκας καί ἄλλοι, μᾶς δίδαξε τήν διαχρονικότητα τῆς ἑλληνικῆς ὄρχησης, τό πεδινό καί ὄρεινό τοπίο καί τήν παράδοση πού κατέγραψε στά χωριά ὅπου πῆγαινε. Ἰδιαιτέρως σέ ἐμένα μοῦ ἄνοιξε διαύλους ἐπικοινωνίας μέ τήν ὄρχηση πού συναντούσαμε στά ὄρεινά καί πεδινά πεδία τῆς πατρίδας μας. Θυμᾶμαι μιά Πασχαλιά πού εἶδα ἕναν τέτοιο κύκλο γυναικῶν στήν μέση τοῦ πουνθενά, στόν κάμπο. Ὅλα αὐτά εἶναι πολύ ἀρχέγονα γεγονότα πού ὑπάρχουν μέχρι σήμερα ἀκόμα στήν καθημερινότητα τοῦ τόπου μας μέ τά ὅποια βιώνουμε καί τήν διαχρονικότητα τῆς ἑλληνικῆς παράδοσης.

Ἀπό τόν Φλοῖσβο μέχρι τήν Ἀττική Ὀδό ὑπάρχουν ἔργα σας. Ποιοί χώροι σᾶς «καλοῦν» γιά παρέμβαση;

Μέ ἐνδιαφέρουν στόν ἀστικό ἴστό δημόσιοι χώροι ὅπως καί τοπία πού βρίσκονται στίς παρυφές τῶν πόλεων πού συνδέονται μέ τό εὐρύτερο τοπίο τους, ὅπως τά παραθαλάσσια καί παραποτάμια μέτωπα. Ἐπίσης, πρέπει νά ἀναφέρω τά λατομεῖα πού βρίσκονται κοντά στήν πόλη καί δημιουργοῦν συνδέσμους τῆς πόλης μέ τό εὐρύτερο περιφερειακό τοπίο, ὅπως ἡ ἐπέμβαση τοῦ «Γλυπτοῦ Θεάτρο Αἰξωνῆς» στήν Γλυφάδα, ἀπό τό 1984 ὡς τό 1992, στά λατομεῖα τοῦ Ὑμηττοῦ, στά μί ἐνεργά λατομεῖα Διονύσου καί ἡ μετατροπή τους σέ ἀνοιχτό μουσεῖο λατομικῆς τέχνης σέ ἔκταση 135 στρεμμάτων, ἀπό τό 1994 ὡς τό 1997, στήν ἀνατολική Πεντέλη. Πρόκειται γιά ἕνα ἔργο, πού ἔγινε σέ συνεργασία μέ τήν ἀρχιτέκτονα καί ἀρχιτέκτονα τοπίου Ἀσπασία Κουζούπη πού εἶναι καί κόρη μου. Συνεργαζόμαστε σέ μερικά μεγάλης κλίμακας ἔργα ἀποκατάστασης τοπίων, ὅπως τήν Δυτική Περιφερειακή Ὑμηττοῦ τῆς Ἀττικῆς ὁδοῦ, ἀπό τό 1999 ὡς τό 2003, κατά μήκος 8 χιλιομέτρων ἐπεμβάσεις μας πού

*Άποψη του πρώτου μέρους του "Γλυπτού Ποταμού"
στήν Πλατεία Ταχυδρομείου.*

είχαν στόχο νά ανατρέψουν τήν αποκοπή τῆς Ἀθήνας ἀπό τό βουνό τοῦ Ὑμηττοῦ, ὥστε οἱ ἐποχούμενοι, διασχίζοντας τήν Ἀττική ὁδὸ κατὰ μῆκος τοῦ Ὑμηττοῦ, νά ἀντιλαμβάνονται καί νά ὀργανώνουν τήν σχέση μεταξύ τοῦ φυσικοῦ καί ἀνθρωπογενοῦς τοπίου.

Ποιό ἦταν τό πιό δύσκολο ἐγχείρημά σας;

Ἀπό τά πιό δύσκολα καί πιό περίπλοκα δημιουργήματα ἦταν τό «Γλυπτό Θέατρο Αἰξωνῆς» καί ὁ «Γλυπτός Ποταμός» στήν Λάρισα. Δύσκολα ἔργα. Ὁ γλυπτός ποταμός στή Λάρισα δέν ἔγινε μέ δικά μου συνεργεῖα, ἀλλά μέ ντόπιους ἐργάτες. Τό εὐτυχές ἦταν ὅτι ἐπρόκειτο γιά ἐργάτες πού τό ἀγάπησαν τό ἔργο καί τό ἔκαναν μέ εὐχαρίστηση. Ξέρετε, ἀπό τίς πιό μεγάλες χαρές μου εἶναι νά βλέπω τήν ἱκανοποίησι στά πρόσωπα τῶν ἐργαζομένων στίς κατασκευές μου. Θά σᾶς ἀναφέρω ἕνα παράδειγμα πού τό ἐπιβεβαιώνει. Ὅταν ἔγιναν τά ἐγκαίνια διαπίστωσα μιὰ λάθος τοποθέτησι στό πρῶτο τμήμα τοῦ «Γλυπτοῦ Ποταμοῦ», στήν πλατεία Ταχυδρομείου. Ζήτησα ἀπό τόν ἐργολάβου κ. Κανάκη νά βάλει ἕναν ἐργάτη νά ἀλλάξει τή φορὰ τοῦ πρόσθετου ὑλικοῦ. Καί μοῦ ἀπάντησε: «Ἀκόμη καί ἂν μᾶς ζητούσατε κα Γκόλαντα νά τό γκρεμί-

σουμε και να τό ξαναχτίσουμε, θά τό κάναμε μέ εύχαρίστηση!»! Τά περισσότερα έργα μου τά έχουν αγαπήσει οι μάστορες.

Ἡ κεντρική πλατεία Φλοίσβου τοῦ Παλαιοῦ Φαλήρου διακρίθηκε στό Συμβούλιο τῆς Εὐρώπης. Πῶς αἰσθανθήκατε;

Πραγματικά, ἡ ακαδημαϊκή κοινότητα καί συνάδελφοί μου εἰκαστικοί σπίν Εὐρώπη δέχθηκαν τό ἔργο μέ θετικότερες κριτικές. Στό Συνέδριο, πού ἔγινε στό Στρασβούργο τό 1983 μέ θέμα «Ἡ ἀστική πολιτιστική ζωή στή δεκαετία τοῦ 1980: ἀναφορές καί δοκίμια ἀπό τό Συμβούλιο τῆς Εὐρώπης, 21 πόλεις», παρουσιάστηκε ἡ «Πλατεία Παλαιοῦ Φαλήρου». Ὁ καθηγητής Πολεοδομικοῦ Σχεδιασμοῦ στό Πανεπιστήμιο τῆς Ὁξφόρδης Brian Goodey εἶχε ἀναφερθεῖ στά καθίσματα τῆς πλατείας, πού, ὅπως εἶπε, «ρέουν μέ τόν χῶρο ἀντί νά παρεμβάλλονται σέ αὐτόν, τό καθένα προσφέρει ἕνα πολυδύναμο σχέδιο μέ εὐκαιρίες καί ὄχι σαφείς ὁδηγίες γιά νά καθίσουν οι περαστικοί». Ἐπίσης, στόν κατάλογο τῆς Ἐκθεσῆς τῆς Βασιλικῆς Ἀκαδημίας Τεχνῶν τοῦ Λονδίνου «Sensing Spaces: Architecture Reimagined», ἀπό τόν Ἰανουάριο μέχρι τόν Ἀπρίλιο 2014, ὅπου συμμετεῖχαν ἑπτὰ διάσημοι ἀρχιτέκτονες ἀπό ὄλο τόν κόσμο καί μέ διαφορετικό ὑπόβαθρο ἀρχιτεκτονικῆς τοπίου, ὁ καθηγητής Ἱστορίας Τέχνης καί Ἀρχιτεκτονικῆς στό ΕΠΗ Ζυρίχης, Philip Ursprung ἔγραψε μεταξὺ ἄλλων ὅτι «ἕνα ἀνανεωμένο ἐνδιαφέρον γιά τὴν ἀνθρώπινη κλίμακα, μέ στοιχεῖα πού σχετίζονται ἄμεσα μέ τὴν σωματική μας ἐμπειρία, πού μᾶς ἐπιτρέπουν νά ταυτιστοῦμε καί νά τονίσουμε τὴν ἴδια τὴν δομὴ τῆς ἀρχιτεκτονικῆς. Αὐτό βιώσαμε στή Γλυπτὴ Προκυμαία τῆς Νέλλας Γκόλαντα στόν Φλοῖσβο».

Ὁ «Γλυπτὸς Ποταμὸς» εἶναι ἀπὸ τὰ σημαντικότερα ἔργα σας καί τό σημαντικότερο τῆς γενετήριάς σας. Πῶς τό ὁραματιστήκατε;

Τό πρῶτο γλυπτό μου ἦταν τό 1988 ἡ κατασκευὴ μέ τὰ νερά, πού τό ὀνομάζουν τριαντάφυλλο, σπίν συμβολὴ τῶν δρόμων Κούμα καί Ἀσκληπιοῦ. Ὁ τότε δήμαρχος Ἀριστείδης Λαμπρούλης μοῦ ζήτησε νά κάνω παρέμβαση σπίν πλατεία Ταχυδρομείου. Ἐγὼ ἠθελε νά «συναντήσω» τοὺς δύο πρωταγωνιστές τῆς πόλης: τό ποτάμι καί τό ἀρχαῖο θέατρο πού εἶχε ἀρχίσει νά ἀποκαλύπτεται ἐκεῖνη τὴν περίοδο. Ὁ Πηνειὸς μέ τοὺς μαιανδρισμούς, τό ἀρχαῖο θέατρο πού δείχνει πλούσια ἱστορία καί οι πολλές νεολιθικές θέσεις ἦταν αὐτὰ πού ἔλαβα ὑπόψη στόν σχεδιασμό μου. Μέ ἄλλα λόγια, πρόκειται γιά μιά συνάντηση τοῦ κέντρου τῆς διαχρονικῆς πρωτεύουσας τῆς Θεσσαλίας Λάρισας μέ τόν πολιτι-

σμό του αρχαίου θεάτρου της και τὰ πρωταγωνιστικά τοπία του θεσσαλικού κάμπου. Θά ήθελα νά προσθέσω ὅτι κατά τίς πολύχρονες ἐπεμβάσεις κατασκευῆς τοῦ «Γλυπτοῦ Ποταμοῦ» μοῦ ἐρχόταν συχνά στό νοῦ μέ συγκίνηση ἢ ἐκφραση «Τά σά ἐκ τῶν σῶν».

Ὁ «Γλυπτός Ποταμός» ὑπῆρξε ἡ πρώτη συμμετοχή τῆς Ἑλλάδας (Υπουργεῖο Χωροταξίας) στό Συμβούλιο τῆς Εὐρώπης γιά τήν Σύμβαση τοῦ Τοπίου.

Θεωρήθηκε ὅτι αὐτό εἶναι ἓνα παράδειγμα καλῆς πρακτικῆς (E-CLIC 2013) ἀναφορικά μέ τήν συνεργασία μεταξύ τοῦ σχεδιαστῆ, τῆς τοπικῆς ἀρχῆς καί τῶν πολιτῶν τῆς Λάρισας. Ἀποδεικνύει ὅτι τά ἔργα πού ἔχουν κερδίσει τήν συμμετοχή τοῦ εὐρύτερου κοινοῦ, τῶν τοπικῶν καί περιφερειακῶν ἀρχῶν, μποροῦν νά ἀποδειχθοῦν ἐπιτυχημένα.

Ἐπίσης, μέ τήν ἐνεργό συμμετοχή τῶν ἐνδιαφερομένων, ὅπως προτείνει ἡ Εὐρωπαϊκή Σύμβαση γιά τό Τοπίο (ELC), ἦταν πύ βιώσιμος ὁ ἐντοπισμός τοῦ συγκεκριμένου τοπίου σέ ὅλη τήν ἐπικράτειά του. Μετά ἀπό αὐτό τό ἔργο οἱ ἄνθρωποι συνειδητοποίησαν ὅτι ἡ ζωή τους βελτιώθηκε, ἡ περιβαλλοντική ἀποκατάσταση ἐπιτεύχθηκε καί ὁ τουρισμός αὐξήθηκε.

Στίς παρεμβάσεις σας στήν Λάρισα εἶναι φανερός οἱ ἐπιρροές ἀπό τήν ὕπαιθρο. Ἐλάχιστοι γνωρίζουν, γιά παράδειγμα, ὅτι τά φωτάκια στά συντριβάνια καί τά σχεδιάσματα στό μάρμαρο εἶναι χωριά τοῦ κάμπου. Μιλήστε μας γι' αὐτές.

Ναί, βασικά εἶναι αὐτό τό σκηνικό: χωριά πού βλέπουμε νύχτα στόν κάμπο καί δείχνουν νά τρεμοσβῆνουν τά φῶτα καθῶς τά κοιτᾶμε ἀπό μακριά. Σέ ὅ,τι ἀφορᾶ στά σχέδια στήν διαδρομή πρὸς τό ἀρχαῖο θέατρο, αὐτά εἶναι κατόψεις

Νέλλα Γκόλαντα, Ἀποκατάσταση τοπίου στό Μί Ἐνεργό Λατομεῖο τῆς Αἰξωνῆς στή Γλυφάδα: Τό Γλυπτό Θεάτρο Αἰξωνῆς, φωτό 1985, ἀπό τό ἀρχεῖο τῆς Ν. Γκόλαντα.

από ευρήματα διάφορων πολιτισμῶν, ὅπως προκύπτουν ἀπό τίς ἀνασκαφές. Ἀναφέρονται στό παλιόμνηστο τῶν πολιτισμῶν τῆς πόλης γιά τό ὅποιο σᾶς μίλησα προηγουμένως.

Τά γλυπτά σας συμπληρώνουν στοιχεῖα πού θά μπορούσαν νά βρίσκονται σέ μουσεῖα. Γιατί τό ἐπιλέγετε αὐτό;

Πολύ σημαντικά ἔργα βρίσκονται στά μουσεῖα καί τά θαυμάζουμε. Ὅμως, ἕνα ἔργο πού βρίσκεται σέ ἕνα μουσεῖο δέν μπαίνει στήν ψυχή σου, δέν γίνεται τιμῆμα τῆς ζωῆς σου. Δέν ἐπικοινωνεῖ μέ τίς ποιότητες τοῦ ὑπαίθριου χώρου. Γι' αὐτό τά ἔργα μου εἶναι κατοικημένα γλυπτά στόν δημόσιο χώρο. Μέσα στό ἑλληνικό τοπίο καί τό φῶς λειτουργοῦν ὅλα αὐτά μέ τρόπο βιωματικό, ὄχι μουσειακό.

Ἄν ὀλοκληρώνατε τό ὄραμά σας μέ τόν «γλυπτό ποταμό» πῶς θά ἦταν σήμερα;

Ἐπειδή ἤξερα ἀπό τότε ὅτι πρόθεση τῆς δημοτικῆς ἀρχῆς ἦταν νά ἀπαλλοτριωθεῖ τό οἰκοδομικό τετράγωνο μπροστά ἀπό τό ἀρχαῖο θέατρο εἶχα σκεφτεῖ ἀπό τότε ὅλο τό σκηνικό. Ὅτι πλέον ἡ ἔνταση τῆς ὀρεινῆς Θεσσαλίας στήν Πλατεία Ταχυδρομεῖου, ὅπου τρέχουν ὅλα τά νερά, μετά πηγαίνουν στήν Κεντρική Πλατεία ὅπου εἶναι τά θεσσαλικά πεδία καί ὁ Πηνειός, στήν συνέχεια, στή διαπλατυσμένη Παπαναστασίου, θά ἔχουμε μιά παραποτάμια διαδρομή, ὅπου ἕνα ρυάκι θά κυλάει κάτω ἀπό πλατάνια. Αὐτή ἡ ροή θά σταματάει πρῖν τόν πεζόδρομο τῆς Βενιζέλου, ὅπου θά εἶναι ἕνα γλυπτό σκάμμα – νάμα. Θά πρόκειται γιά μιά ἀβαθή κατασκευή μέ σπόλια μαρμάρων στό ἐσωτερικό της. Μιά ἱερή πηγή. Ὁ σκοπός μου εἶναι νά ἐφαρμόσω πλέον μιά πολύ ἥπια ροή ὕδατος σέ ἕνα γλυπτό πού θά δημιουργεῖ πλέον μιά ἡρεμὴ σχέση τῶν παραποτάμιων ὑδάτων τοῦ ποταμοῦ γιά τὴν διαχρονικὴ βίωση τῆς πόλης τῆς Λάρισας πού χάνεται στά βάρη τῶν αἰῶνων, πλησιάζοντας τό ἐπίσης θεμελιῶδες σύμβολο τοῦ μακραίωνου πολιτισμοῦ της. Τό ἀρχαῖο θέατρο-τεκμήριο τοῦ διαχρονικοῦ πολιτισμοῦ τῆς ἀρχαιοτάτης πόλης τῆς Λάρισας καί ὁ «γλυπτός ποταμός» πού συμβολίζει τόν φημισμένο Πηνειό ποταμό ἐπανιδρύουν τούς διαχρονικούς πρωταγωνιστές τῆς κυριότερης πόλης τοῦ θεσσαλικοῦ κάμπου καί τῶν θεσσαλικῶν πεδίων.

Μιᾶς καί κάνουμε λόγο γιά τόν ποταμό, ἔχετε ἄποψη πῶς θά μπορούσαμε νά τόν «φέρουμε» πιό κοντά στήν πόλη;

Ὁ ἐπόμενος μεγάλος στόχος τῆς πόλης εἶναι νά γυρίσει τό ποτάμι στήν κοίτη πού διασχίζει τήν πόλη. Εἶναι ὑποχρέωση τῆς πόλης νά τό κάνει. Εἶναι πολύ σημαντικό ἐκεῖ πού συναντιέται ἡ πόλη μέ τό ποτάμι νά ὑπάρχει νερό καί ὄχι νά δείχνει σάν ὑπερχελισμένο φρεάτιο. Πλέον, ὑπάρχουν ὅλα τα τεχνικά μέσα γιά νά πετύχει μιά διαρκῆ ροή καί νά ἀποφεύγεται πιθανή πλημμύρα. Τίποτε δέν εἶναι ἀνέφικτο πιά σήμερα. Ἐδῶ διασχίζουμε τί θάλασσα τῆς Μάγνης ὀδικῶς.

Μιά βομβαρδισμένη καί σεισμόπληκτη Λάρισα σᾶς ἔδωξε μακριά της. Πιστεύτεε ὅτι μετά τήν ἰσοπέδωσή της χάσαμε τήν εὐκαιρία νά φτιάξουμε τήν πόλη πιό λειτουργική καί ἀνθρώπινη;

Δέν μᾶς ἔδωξε ἡ πόλη. Ἀναγκαστήκαμε νά φύγουμε. Τόν Ἀπρίλιο τοῦ '41 ὁ πατέρας μου ἦταν στό μέτωπο, στό Α΄ Πεδινό Χειρουργεῖο. Ἡ μητέρα μου μέ ἐμένα στήν κοιλιά της ἔμενε στήν Λάρισα. Εἶχε γίνει ὁ μεγάλος σεισμός. Γκρεμίστηκαν πολλά σπίτια. Ἐμεῖς μέναμε στήν Νικηταρᾶ, ἕνα σπίτι πού εἶχε δημιουργήσει ὁ πατέρας μου πρῖν μερικά χρόνια. Τό σπίτι μας λοιπόν γκρεμίστηκε ἀπό ἰταλική ὀβίδα καί ἡ ἑτομόγεννη μητέρα μου ἀναγκάστηκε νά φύγει. Μείναμε τέσσερα χρόνια στήν Ἀθήνα, μέχρι πού γεννήθηκε ἡ ἄλλη μου ἀδελφή. Γιά νά ἐπανεέλθω στό ἐρώτημά σας, δυστυχῶς ἡ Λάρισα ἔχασε ἕνα μεγάλο μέρος ἀπό τά πανέμορφα σπίτια πού ὑπῆρχαν προπολεμικά. Ὅ,τι χτίστηκε μεταπολεμικά ἔγινε πολυκατοικία, ὅπως καί στήν Ἀθήνα.

Ὁ Μητροπολιτικός Ναός τῆς πόλης, ὁ Ἅγιος Ἀχίλλιος, εἶναι σημεῖο ἀναφορᾶς, ὄχι μόνο λειτουργικῆς, ἀλλά καί αἰσθητικῆς. Ποιά εἶναι ἡ ἀποψή σας γι' αὐτόν; Ἄν τολμούσατε παρέμβαση στόν Ναό ἢ γύρω ἀπό αὐτόν ποιά θά ἦταν αὐτή;

Ἔχω μιά πρόταση, τήν ὁποία μπορῶ νά ἐξειδικεύσω, ἂν μοῦ ζητηθεῖ. Σήμερα, ἡ Ἐκκλησία, καθώς εἶναι ψηλά πάνω σέ ἕναν τοῖχο γεμάτο γκράφιτι, φαίνεται σάν κάτι τό αὐστηρό, ξηρό καί ἀποκομμένο ἀπό τίς ροές τῆς πόλης. Θά μποροῦσε ἀπό τόν κλιμακωτό τοῖχο νά τρέχουν ποσότητες νερῶν πρὸς τήν πλατεία ἀλόγου, σάν νά ἐμπλουτίζουν τόν Πηνειό. Ἡ πηγὴ ἔχει καί πνευματικό περιεχόμενο στήν Ἐκκλησία. Εἶναι κρίμα πού ἡ Λάρισα, μιά πόλη μέ νερά, νά δίνει τήν ἐντύπωση ἑνός ξεροῦ καί ἄγονου τόπου στόν κάμπο.

Ἐνα ἄλλο ἔργο σας, μικρότερης κλίμακας, εἶναι ἕνα ψηφιδωτό σας στό Παλιό Κομπήριο. Ποιά εἶναι ἡ φιλοσοφία σας γιά τήν ζωή;

Θεώρησα υποχρέωσή μου νά κάνω ένα ψηφιδωτό για τόν πατέρα μου. Πέτρα-πέτρα τό έκανα. Μου πήρε δύο χρόνια νά τό έτοιμάσω στό εργαστήριό. Όφείλω πολλά πράγματα στόν πατέρα καί τήν μητέρα μου. Ένας διακεκριμένος έπιστήμονας, ένας ιατρός παθολόγος μέ άνοιχτό μυαλό πού μās μετέδωσε τήν αγάπη για τήν γλώσσα, τήν ιστορία τοῦ τόπου καί τήν γεωγραφία του. Μās πέρασε τήν αγάπη του για τό παλιόμνηστο τῆς πόλης καί τήν Κοιλιάδα τοῦ Πηνειοῦ, ὅπως τήν γνώρισε από τήν γενέτειρά του, τά Άμπελάκια. Έπίσης, μās ταξίδεψε σέ πολλές περιοχές τῆς Ελλάδας. Σέ αὐτόν ὀφείλω τήν αγάπη μου για ὅ,τι ἑλληνικό.

Για νά απαντήσω στό δεύτερο σκέλος τοῦ ἐρωτήματός σας, ἡ ζωή μέ πάθος εἶναι ἡ φιλοσοφία μου.

Ἡ σχέση σας μέ τό θεῖο ποιά εἶναι; Φιλική, ἐχθρική ἢ ἀδιάφορη;

Παίρνοντας ἀφορμή από τήν περίοδο αὐτή, θά σās ἔλεγα ὅτι τό ἑλληνικό Πάσχα ἀποκαλύπτει καί γιορτάζει τό ἀνθρώπινο δράμα στήν βαθιά του σύνδεση τῆς ἀνθρώπινης περιπέτειας μέσα στήν δύναμη τῆς φύσης στήν ροή τοῦ χρόνου μέ τό θαῦμα τῆς ἀναγέννησης. Θανόντες καί ζῶντες συνδημιουργοῦμε στόν χώρο καί τόν χρόνο.

Πρόσφατα, ἡ ομάδα στήν ὁποία συμμετείχατε ἀπέσπασε τό 2ο βραβεῖο στόν διεθνή διαγωνισμό για τόν ἄμεσο καί ἔμμεσο περιβάλλοντα χώρο τοῦ Ἀρχαίου Θεάτρου τῆς Λάρισας. Ποιά ἡ «λογική» τῆς πρότασής σας;

Ένα ιδιαίτερο γεγονός πού μέ χαροποίησε ιδιαίτερα ἦταν ἡ πρόταση πού μου ἔκαναν 3 νέοι ἀρχιτέκτονες πού τέλειωσαν πρῖν λίγα χρόνια τό Μετσόβειο καί εἶχαν δηλώσει συμμετοχή για τόν διεθνή διαγωνισμό πού ὀργάνωσε ὁ Λῆμος τῆς Λάρισας μέ τήν UNESCO – UIA για τόν ἄμεσο καί ἔμμεσο περιβάλλοντα χώρο τοῦ ἀρχαίου θεάτρου τῆς Λάρισας. Έπέμεναν πολύ νά συμμετάσχω σέ αὐτόν τόν διαγωνισμό, γεγονός πού μέ χαροποίησε καί μέ συγκίνησε ιδιαίτερα για τούς ἐξῆς λόγους. Καταρχάς ἡ πρόταση από τόσο νεαρούς ἀρχιτέκτονες νά συνεργαστοῦμε για τόν διαγωνισμό ἀλλά, καί τό σοβαρότερο, ἦταν για μένα ὅτι ὑπῆρχε ένας μεγάλος κίνδυνος ἡ ἀνάπτυξη κωδικῶν νερῶν στό κέντρο τῆς πόλης τῆς Λάρισας – γλυπτός ποταμός μέ τίς ἔντονες ὑδατοπτώσεις πού διασχίζουν τό ιστορικό κέντρο τῆς πόλης πρὸς τό ἀρχαῖο θέατρο νά μῖν ὀλοκληρωθοῦν καί νά δημιουργηθεῖ μιὰ χασμωδία ρυθμῶν καί σχεδιαστικῶν στῦλ πού θά ἐπιβάρυνε καταστροφικά τόν εὐαίσθητο περιβάλλοντα

χώρο του αρχαίου θεάτρου. Από τήν αρχή εξήγησα ότι με ενδιαφέρει νά λάβω μέρος στό διαγωνισμό καί νά ασχοληθῶ ἀποκλειστικά γιά τό ἀπαλλοτριωμένο οἰκοδομικό τετράγωνο τμήμα μπροστά στό ἀρχαίο θέατρο. Σᾶς ἀνέπτυξα προηγουμένως τήν πρότασί μου πού καταλήγει σέ ἕνα σκάμμα-νάμα. Οἱ συναγωνιζόμενοι ἀρχιτέκτονες ἀσχολήθηκαν μέ τόν ἄλλο ἔμμεσο χώρο του ἀρχαίου θεάτρου, δημιουργώντας στό λόφο του φρουρίου ἀπό τήν ἄνω μεριά ἕναν ὁμορφο χώρο διήμευσης καί προσέλευσης τῶν ἐπισκεπτῶν καί θεατῶν του ἀρχαίου θεάτρου.

Στήν ομάδα συμμετεῖχαν νέοι συνάδελφοί σας. Πῶς συνομιλεῖτε καλλιτεχνικά μέ τή νέα γενιά;

Ἐκτιμῶ πολύ τούς νέους δημιουργούς καί συνεργάζομαι ἄριστα μαζί τους χρόνια τώρα. Θέλω στήν Ἑλλάδα οἱ νέοι νά ἐπικοινωνήσουν μέ τόν τόπο τους.

Ἐπειδή γνωρίζω ὅτι δέν σταματᾶτε νά σχεδιάζετε καί νά ὀνειρεύεστε, ποιά θά θέλατε νά εἶναι ἡ ἐπόμενη παρέμβασί σας;

Ἐπάρχουν διάφορες προτάσεις, κυρίως στό παραθαλάσσιο μέτωπο, πού εἶναι σέ ἐξέλιξη.

Ὡς τί θά θέλατε νά σᾶς θυμοῦνται οἱ ἐπόμενες γενιές;

Θεωρῶ ὅτι εἶμαι «αὐτόπτης μάρτυρας του ἑαυτοῦ μου». Αὐτή τήν περίοδο πού ἀποκλειστήκαμε λόγω Covid κατάφερα νά συνειδητοποιήσω καί νά θαυμάσω τήν ἀσίγαστη δύναμη πού ἔπαιρνα ἀπό τό κάλλος καί τίς ποιότητες του ἑλληνικοῦ τοπίου τῆς φωταύγειας πού δημιουργεῖ μία σχέση τῆς γῆς μέ τούς αἰθέρεις, τήν ἀνθρώπινη κλίμακα καί τήν εὐτυχία νά ζεῖ σέ χώρους πού δημιουργοῦν αἰσθήματα. Θά ἤθελα πάρα πολύ οἱ μεταγενέστερες γενιές νά γίνουν κοινωνοί, ἰδιαίτερα τά νέα παιδιά καί νά γίνουν ἀνάδοχοι τῶν τοπίων του τόπου τους καί του θαυμαστοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ.